

Олександр Зіскін

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

КРАЇНИ ЄС ЯК АПРОБАЦІЙНИЙ МАЙДАНЧИК КОНЦЕПЦІЇ БЕЗУМОВНОГО БАЗОВОГО ДОХОДУ: АНАЛІЗ ПІЛОТНИХ ПРОЄКТІВ ТА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ

Oleksandr Ziskin

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Ukraine

EU COUNTRIES AS A VALIDATION GROUND FOR THE CONCEPT OF UNCONDITIONAL BASIC INCOME: PILOT PROJECT ANALYSIS AND PROSPECT ASSESSMENT

The article examines pilot projects to introduce unconditional basic income in EU countries. Attention is drawn to the potential benefits and critical arguments for introducing this new type of social benefits. It is emphasized that discussing the probability of introducing an unconditional basic income is a response to the inability of modern welfare states to adapt to the needs, values and challenges of today. The author shows that the content of unconditional basic income differs in different countries, gets filled with different variations. It was proved that the implementation of unconditional basic income requires answers to a number of practical problems including a social protection mechanism.

Keywords: unconditional basic income, social policy, welfare state, EU.

В умовах сьогодення інститут соціальної держави перебуває у кризі: надаючи основні елементи соціальної підтримки, він не в змозі адаптуватися до потреб, цінностей і викликів нашого часу. Сучасні держави соціального типу постали як занадто дорогі та громіздкі, а цінність громадянина визначається ними за його цінністю як працівника та платника податків. До того ж технологічна (цифрова) революція невинно посилює економічну незахищеність і нерівність. Проблема полягає в політичному дизайні сучасної соціальної держави, яка увійшла в серйозну екзистенційну кризу; ця глобальна проблема доповнюється численними локальними неефективностями. Ці та інші проблеми увиразнилися в наукових розвідках, які акцентують: людство наближається до того етапу своєї еволюції, на якому чинні соціальні програми не дієві.

Відтак назріла необхідність пошуку нової соціальної моделі та балансу. Безумовний базовий дохід (ББД) розглядається як одна з можливих перехідних моделей від соціальної держави до держави нового типу. Це форма соціального забезпечення в умовах соціальної політики новітнього взірця, що гарантує кожному безумовний мінімум грошового забезпечення, який виплачується на додаток до інших (за їх наявності) доходів, отримуваних особою. Така модель не передбачає перекладання на громадян усіх клопотів про свій добробут, а йдеться про зміну їх соціального мислення, а саме: спонукати їх самостійно розпоряджатися своїми соціальними гарантіями, набути таких нових навиків. Громадяни повинні брати на себе відповідальність за своє майбутнє та створювати власні мережі соціального та фінансового забезпечення. Відтак виникла гіпотеза: можливо, саме запровадження ББД є кроком до розв'язання проблем надмірно соціальних, але неефективних, держав.

ББД нині впроваджується на рівні пілотних проєктів у різних регіонах планети. Одні з найцікавіших кейсів представлені у країнах ЄС. Вони демонструють відмінні підходи до розуміння доцільності ББД, можливості його впровадження навіть на рівні пілотних проєктів, залучення джерел фінансування тощо. Проаналізуємо кейси кількох держав-учасниць ЄС та ін.

Фінляндія стала першою країною, яка провела масштабний експеримент щодо запровадження ББД. Обговорення ймовірності трансформації соціальної держави тут стартувало ще у 1980-х рр.

Країна «перехворіла» етапом швидкого економічного розвитку, відчула усі труднощі постіндустріального переходу, а відтак перейшла на наступний етап. Готовність до такого переходу проявилася, найперше, у сформованому стійкому соціальному консенсусі: соціальна політика, система податків і виплат повинні бути реформовані для їх належної адаптації до нинішніх змін, найперше – на ринку праці.

Відтоді фінські політичні партії почали ініціювали різноманітні моделі реформи, зокрема й ББД. Найчастіше це були моделі т. зв. часткового базового доходу, який мав замінити деякі види соціальних допомог. Пропоновані політичними партіями моделі аналізувалися державною інституцією – Інститутом соціального страхування; відбувалося тестування, як пропоновані ініціативи потенційно можуть вплинути на політичну систему, моделі поведінки людини на ринку праці тощо. Експерименти щодо ББД підтримували найперше «зелені» та партії лівого крила.

У 2015 р. фінське Управління національного страхування запропонувало замінити соціальні допомоги фіксованою виплатою всім дорослим громадянам країни незалежно від рівня доходів. Впровадження такої системи мало потенціал демонтувати чинну систему соціального забезпечення, яка у скандинавських державах загалом характеризується високим рівнем соціальних виплат і універсальним охопленням. У пілотному варіанті такі виплати встановили у розмірі 550 євро на місяць з надалі (як оптимістично прогнозувалося) можливим зростанням до 800 євро. Ініціатори реформи акцентували, що успішне впровадження ББД сприятиме бюджетній економії, починаючи від вивільнення численної кількості працівників органів соціального забезпечення завдяки спрощенню процедури надання соціальної допомоги.

Перед стартом реалізації проекту TNS Gallup і Фонд муніципального розвитку провели соціологічне опитування, яке мало з'ясувати ставлення фінів до ББД та його запровадження в пілотному форматі у країні¹. За його результатами, 51% опитаних підтримали ББД, 23% – висловилися проти, решта (27%) не визначилися. 68% опитаних уважали, що запуск ББД може полегшити організацію безробітними малого бізнесу, а також пом'якшить фінансові труднощі, якщо бізнес-проект не буде успішним. 63% респондентів уважали, що ББД має потенціал зліквідувати бюрократизм, притаманний чинній системі соціального забезпечення. 60% респондентів припустили, що завдяки ББД чинна система виплат може спроститися. Водночас фіни висловили припущення, що тема ББД, а особливо розмір допомоги, загострять конфронтацію між основними політичними партіями². Відзначимо, що в ході обговорення ймовірності проведення експерименту зі запровадження ББД у Фінляндії в основі критики було побоювання, що ББД стимулюватиме дармоїдство.

Фінський експеримент – проєкт, ініційований урядом, який регулювався законом, прийнятим парламентом, відтак його можна уповні розглядати як результат політичного процесу. Організацією та впровадженням пілотного проєкту займалося урядове відомство з питань соціального забезпечення (Kela – Фонд соціального страхування Фінляндії) за співпраці з неприбутковою дослідницькою організацією Tänk. Вартість програми становила близько 20 млн євро. Відтак з 01.01.2017 р. Фінляндія почала масштабний експеримент, аби перевірити, чи можна використати інструмент ББД для реформування системи соціального забезпечення.

Шляхом жеребкування виключно з-поміж безробітних країни було обрано 2 тис. осіб, до яких не висувалося жодних додаткових умов. Замість допомоги по безробіттю їм виплачувалося 560 євро щомісяця ББД³. Розмір цієї допомоги насправді не є значним, позаяк середня зарплатня в Фінляндії перевищує 3 тис. євро в місяць. Тому очікувалося намагання безробітних якнайшвидше працевлаштуватися, щоб збільшити свої життєві можливості, отримуючи водночас і ББД, і заробітну платню (це передбачали умови експерименту).

Експеримент зі запровадження інституту ББД тривав два роки (до кінця 2018 р.). Його мета, видається, найперше полягала в з'ясуванні, як ББД вплине на поведінку безробітних, чи

¹ Yle (2019). *Over half the population supports basic income scheme* <https://yle.fi/uutiset/osasto/news/study_over_half_the_population_supports_basic_income_scheme/8583547> (2019, серпень, 30).

² Відомо, що проєкт запровадження ББД у Фінляндії підтримували «Зелений союз» та «Лівий союз», а його противником, найперше, була Національно-коаліційна партія.

³ Ця допомога була всього лиш на 36 євро більша за допомогу по безробіттю, але її перевагою була можливість працевлаштуватися, навіть за короткостроковими контрактами, без будь-яких втрат для отримувача допомоги. Тобто, людина, працевлаштувавшись, не втрачала ББД, як це є у випадку з традиційною допомогою по безробіттю. Окрім того, ББД не оподатковувалася.

стимулюватиме така виплата їх до пошуку роботи тощо. Організатори експерименту також виходили з того, що попри високий рівень розвитку Фінляндії, нині її економіка потребує стимулювання, а монетизація пільг розглядалася як один зі способів. Очікувалося, що це стимулюватиме споживчий попит, допоможе знизити безробіття¹.

Ставлення влади до реалізації програми в ході її реалізації змінювалося від позитивного до критичного. Відтак наприкінці квітня 2018 р. фінський парламент відхилив нове клопотання Kela про продовження фінансування програми ще на один (третій) рік. Натомість уряд висловив побажання щодо розробки інших програм соціального забезпечення. Для тих, хто відстоює ідею запровадження механізму ББД, проблеми із фінським проектом стали серйозним бар'єром для запуску інших програм.

Аналіз результатів експерименту засвідчив, що виплата ББД безробітним громадянам Фінляндії не призвела до вияву вищого (у порівнянні з контрольною групою) інтересу до пошуків роботи. Відтак виплати не вплинули на показники зайнятості учасників експерименту. Проте результати опитування учасників експерименту засвідчили низку позитивів: рівень добробуту учасників проекту зріс у порівнянні з контрольною групою²; підвищилася їх упевненість щодо перспективи працевлаштування; в отримувачів ББД спостерігалось менше симптомів стресу, проблем зі здоров'ям; учасники експерименту були одностайні, що отримання ББД супроводжується значним спрощенням бюрократичних процедур³.

Завершення фінансування фінського експерименту засвідчує: перспективу таких програм визначають не стільки факти, стільки політика. Адже уряд країни вирішив зупинити реалізацію проекту ще до того, як були уповні вивчені результати та зроблено висновки про те, наскільки з позиції науки ефективним був цей експеримент. Водночас з огляду на ті дослідження, які доступні станом на момент підготовки цього дослідження (вересень 2019 р.) щодо результативності експерименту, він не зміг однозначно аргументувати, що надання людям ББД стане справді найкращою відповіддю на деякі невпевненості, спричинені потенційно глибокими змінами, найперше – на ринку праці.

Швейцарія стала першою й єдиною на сьогодні країною, де було проведено (05.06.2016 р.) референдум із питання доцільності запровадження ББД. Його запропонувала провести група «Швейцарське відділення мережі базового доходу Землі» (BIEN). Тобто ініціатива провести референдум у Швейцарії не була урядовою, а проявом прямої демократії, яка передбачає можливість винесення будь-якого питання на обговорення за умови набрання 100 тис. підписів громадян Швейцарії. У випадку успішності референдуму, до тексту Основного Закону було б інтегроване положення: «Федеральний уряд забезпечує реалізацію безумовного базового доходу. Цей дохід повинен гарантувати усьому населенню достойний рівень життя та уможливити участь в громадському житті».

Кампанія з популяризації ідеї ББД у Швейцарії супроводжувалася різноманітними формами громадсько-політичного акціонізму. Яскравим прикладом була акція, в ході якої активісти висипали на площу перед Федеральним палацом Швейцарії вантажівку монет (перформанс «Generation Grundeinkommen» у м. Берн). Нині фото з тієї акції символізують світовий рух за впровадження ББД.

Швейцарці більшістю голосів (76,9% – проти, 23,1% – за) відмовились від запровадження ББД; виборча фреквенція становила 46,9%, що є порівняно невисоким показником і може свідчити про недостатню зацікавленість проблемою. У жодному з 26 кантонів держави проект не був підтриманий. Найбільше противників ідеї ББД було в німецькомовній частині Швейцарії, а також у сільських кантонах, горах. Результати досліджень, проведених одразу після референдуму, показали, що громадяни пенсійного віку голосували переважно проти, а серед молоді – найбільше прихильників ББД. Загалом у сприйнятті більшості швейцарців ББД сприймався як чинник, який підрве трудові цінності. Федеральний уряд і федеральний парламент Швейцарії також зайняли критичну позицію.

¹ У Фінляндії рівень безробіття станом на середину 2019 р. становив 6,7%.

² До контрольної групи входили ті, хто станом на листопад 2016 р. був безробітним і отримував допомогу, але не був обраний для участі в експерименті з виплатою ББД.

³ Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M., Ylikännö, M. (Eds.) (2019). *The basic income experiment 2017-2018 in Finland. Preliminary results*. Helsinki: Ministry of Social Affairs and Health.

Противники ББД у Швейцарії аргументували свою позицію тим, що для виплат було необхідно близько 150 млрд франків на рік, а це зумовило б підвищення податків, найперше – збільшення ставки ПДВ до 50%. Швейцарський уряд підрахував, що витрати на соціальне забезпечення приблизно подвоюються в випадку запровадження ББД. Скасування традиційних соціальних виплат (пенсії, допомоги по безробіттю тощо) після впровадження ББД стало однією з причин рішення швейцарців. Навіть швейцарські популісти¹ виступили проти запровадження ББД. Серед швейцарських політиків ідею ББД підтримали тільки «зелені», які переконані в важливості продовження обговорення питання в країні.

Також серед причин такого результату референдуму не в останню чергу можна розглядати протестантську етику, яка доволі виражено репрезентована в Швейцарії: витратити можна тільки зароблене працею. Свого часу саме протестантська трудова етика позитивно вплинула на економічне зростання багатьох західноєвропейських країн, «бо спонукала людей до самовідданої праці і, таким чином, призвела до економічного росту»². Принципи протестантизму мотивують людей бути рішучішими, спрямованими на успіх, більш працелюбними, дисциплінованими та зосередженими на своїй власній самореалізації³. Для націй, прихильних до протестантської етики, праця розглядається як «покликання від Бога»⁴, через яку людина може допомогти суспільству. Водночас для аргументації однозначного впливу протестантських цінностей на заперечення ідеї запровадження ББД потрібен поглиблений аналіз. Причиною цього слугує, найперше, те, що в структурі населення Швейцарії, яка не підтримала ББД, відсоток протестантів сьогодні становить лише 36,8 %; натомість у структурі Фінляндії, яка провела експеримент і на рівні суспільства була готова його продовжити, відсоток протестантів становить понад 80%.

Втім ініціатори швейцарського референдуму вважали, що навіть 23,1 % підтримки в ході референдуму є успіхом, позаяк це активізує в суспільстві дискусію щодо ББД. Очевидно, вони мали рацію, адже експерименти зі запровадження ББД у Швейцарії продовжилися. Зокрема, у 2018 р. комуна Райнау на півночі кантону Цюрих на один рік стала лабораторією тестування ББД. Розмір допомоги тут узалежнений від віку. Наприклад, для осіб від 25 років вона становить від 2 500 швейцарських франків на місяць⁵ (бл. 2525 дол. США), для неповнолітніх – 625 швейцарських франків (бл. 630 дол. США). Фінансування проекту здійснювалося методом краудфандингу. Загалом ББД надавався 800 особам-добровольцям цієї громади, які погодилися на участь в експерименті.

Віднедавня пілотні проекти з впровадження ББД реалізуються й в Італії. Тут такий механізм соціальної політики підтримують, найперше, підприємці та політики-популісти («Рух п'яти зірок»). У 2016 р. було запущено перший пілотний проект. Його ініціював мер м. Ліворно, член «Руху 5 зірок» Ф. Ногаріне. Спершу проект був розрахований на півріччя для 100 найбідніших сімей цього міста. Розмір ББД становив 517 євро на місяць для сім'ї. Від початку 2017 р. кількість учасників проекту збільшилася до 200 сімей⁶. Філософію проекту позиційовано як «громада допомагає громаді». Вслід за Ліворно інші муніципалітети, на чолі яких стоять представники «Руху 5 зірок», зокрема Неаполь і Рагуза, розглядають можливість реалізації експериментів щодо ББД. Водночас критики італійських популістів відзначають, що такі пілотні проекти є ні чим іншим, як відволіканням людей від усвідомлення потреби структурних реформ соціальної сфери.

Навесні 2019 р. в Італії було розпочато прийняття заявок від безробітних і малозабезпечених громадян на отримання ББД. На нього не можуть претендувати особи з доходом понад 9 360 євро на рік, а також власники нерухомості, вартістю понад 30 тис. євро; є й низка інших вимог до реципієнтів. Відтак орієнтовно 2,7 млн італійців можуть претендувати на таку

¹ У Швейцарії популістська партія є ідеологічно правою. Вона щільно пов'язана з бізнесом; цінності праці для неї дуже важливі.

² Тетерятніков, К. В. (2018). Історичне та світоглядне значення протестантської етики. *Науковий вісник НУБіП України. Серія Гуманітарні студії*, 280, 188.

³ Там само, 189-190.

⁴ Шеремета, Р., Романенко, О. (ред.). *Реформація. Успіх Європи і шанс для України*. Київ: Саміт-Книга, 26.

⁵ Хоч ця сума за українськими стандартами життя видається дуже значною, але для Швейцарії вона скромна. Наприклад, касир продуктової крамниці отримує платню близько 3500 швейцарських франків на місяць.

⁶ Kaplan, A. (2016). Italy: Basic Income Pilot Launched in Italian Coastal City. *Basic Income European Network* <<https://basicincome.org/news/2016/12/italy-basic-income-pilot-launched-italian-coastal-city/>> (2019, вересень, 09).

допомогу¹, що вимагатиме додатково з бюджету на фінансування соціальних програм щонайменше 22 млрд євро. Ініціатива знову ж таки виходила від популістської партії «Рух 5 зірок», зокрема Л. Ді Майо, який з 01.06.2018 р. обіймає посаду віцепрем'єр-міністра Італії та міністра економічного розвитку, праці та соціальної політики.

Нині складно спрогнозувати, чи приживеться такий експеримент в Італії. Бюджет цієї країни є глибоко дефіцитним, а державний борг є одним із найвищих у ЄС. А ще з часом на ББД можуть заявити претензію численні мігранти. Такі витрати видаються нині для Італії нереальними, адже з кожним роком економіка країни все більше уповільнюється. За прогнозами Міжнародного валютного фонду у 2019 р. економічний розвиток країни зменшиться від 1 % до 0,6 %, тобто майже вдвічі; відтак країна опиниться серед головних чинників ризику для глобальної економіки.

Меншою мірою, ніж в аналізованих вище кейсах, інтерес і підтримка ББД на рівні держави характерна ФРН, Нідерландах, Франції, Великій Британії.

У ФРН лобістом ідеї ББД найперше є Партія зелених. Зокрема, В. Штретгманн-Кун, депутат Бундестагу від цієї політичної партії, обґрунтовує потребу реалізації цієї ідеї в Німеччині. Також у 2016 р. тут була створена Інтернет-партія – Альянс основного доходу (Bündnis Grundeinkommen; <https://buendnis-grundeinkommen.de/>). Партія відкрила краудфандингову платформу для збору коштів на підтримку уможливлення ББД.

Усі експерименти щодо ББД у ФРН фінансуються не з бюджету держави чи земель, а виключно коштом краудфандингу. Прикладом може слугувати експеримент, який нині проводиться в межах стартапу «Mein Grundeinkommen», ініційований підприємцем М. Бохмейером у 2014 р. Як тільки на рахунку проекту «Мій базовий дохід» (<https://www.mein-grundeinkommen.de/projekt>) накопичується 12 тис. євро (з розрахунку 1 тис. євро на місяць), право на отримання в межах року ББД для однієї особи-претендента розігрується в лотерею. Станом на 10.09.2019 р. 400 осіб вже стали учасниками цієї програми, причому кількість учасників збільшується доволі швидко. Це перший в ФРН недержавний проект такого типу, який фінансується добровільними донорами. З позиції організаторів, експеримент покликаний переконати політиків, що витрати з бюджету держави компенсуються оздоровленням суспільства, позаяк отримувачі відчують себе вільнішими, захищеними, зможуть збільшити свою креативність.

У Нідерландах досвід проектів ББД пов'язаний з ініціативою муніципальної влади міста Утрехт і місцевого університету. Від початку 2016 р. вони реалізують соціальний експеримент щодо запровадження ББД під умовною назвою «Weten Wat Werkt» – «Знай, що працює». Виплати становлять близько 960 євро на особу (для подружньої пари – 1300 євро). Ним охоплені 250 осіб із м. Утрехт і прилеглих околиць без жодних трудових зобов'язань. Додатково виділена волонтерська група, як отримує на 150 євро більше за умови волонтерської праці (прибирання у дворах шкіл)².

У Франції ініціативи щодо ББД найперше пов'язані зі Соціалістичною партією. Зокрема, тема ББД була ключовим елементом виборчої програми кандидата-соціаліста Б. Амона під час кампанії 2017 р., а надалі залишилася провідним елементом програми партії на виборах до Європейського парламенту. Окрім соціалістів, прихильниками ББД традиційно є «зелені» (партія Les Verts).

Наприкінці 2017 р. у Франції стартував експеримент із виплат ББД. Його проведення забезпечується не урядом, а НУО «Мій базовий дохід» (проводимо паралель із тією НУО, яка функціонує під такою ж назвою у ФРН; <https://monrevenuebase.fr/>). Ініціатива експерименту належить офіційному представнику політичної партії «Європа – Екологія – Зелені», депутату регіональної ради Іль-де-Франс Ж. Байу. Упродовж року учасники отримують по 1 тис. євро щомісяця. Станом на вересень 2019 р. із претендентів методом жеребкування було обрано перших 6-х осіб. Це вкрай мізерна кількість учасників, аби на основі їх життєвого досвіду робити широкі узагальнення про цінність інституту ББД для населення цієї країни. Бачимо, що французька версія «Мого базового доходу» є значно слабкішою, ніж аналогічна німецька, котра дуже швидко нарощує кількість учасників і доволі активно підтримується німцями.

¹ The Local (2019). *2.7 million people apply for Italy's basic income scheme.* <<https://www.thelocal.it/20190424/million-people-apply-for-italys-basic-income-scheme>> (2019, вересень, 02).

² Hamilton, T. V. (2016). *The Netherlands' Upcoming Money-for-Nothing Experiment.* *The Atlantic.* <<https://www.theatlantic.com/business/archive/2016/06/netherlands-utrecht-universal-basic-income-experiment/487883/>> (2019, вересень, 02).

У Великій Британії концепція ББД існує радше в теоретичній формі; пілотні проекти тут не реалізовувалися. В 1943 р. ідея фіксації частки громадян у національному багатстві країни була практично ухвалена парламентом, але в підсумку найбільш прийнятною для державного бюджету була визначена система виплат, узалежнена від розміру заробітної плати та трудового стажу (ідеї У. Бевериджа). Натомість реалізацію концепції ББД британські законодавці визначили як занадто затратну.

До порядку денного питання ББД включають кілька партій, зокрема Зелена партія Англії та Уельсу, Шотландська національна партія, Шотландська партія зелених. Також ідеї ББД любіє НУО «Basic Income UK». Певний час ліберальні демократи підтримували ідею запровадження ББД, але нині змінили свою позицію. Категоричними противниками ББД у Великій Британії є консерватори, котрі вважають такий механізм «ударом по працюючих платниках податків». У 2015 р. активісти London-based RSA ініціювали проєкт «Creative Citizens, Creative State», спрямований на поступову заміну старої системи соціального захисту універсальним доходом і розвиток креативного класу.

У останніх дослідженнях¹ теми ББД у Великій Британії наголошується, що щотижневий ББД тут має становити 48 фунтів стерлінгів для дорослих і менша сума пропонується як виплати для дітей. Перехід на таку систему можливий, якщо скасувати понад 1156 податкових пільг, які чинні нині в країні. Втім у випадку Великої Британії реалізація проєктів ББД видається вкрай проблематичною.

Проведений нами аналіз засвідчив, що змістове наповнення ББД у різних країнах відрізняється, наповнюється різними варіаціями. Спершу домінував підхід, що ББД є розподілом між усіма і в рівних частках, але бачимо кожна країна, яка реалізовувала пілотні проєкти, застосовувала свою варіацію концепції ББД. Наприклад, Фінляндія – щодо безробітних; більшість інших країн – щодо різних категорій малозабезпечених; експеримент у швейцарській комуні Райнау – щодо добровольців, готових протестувати цей механізм.

Нині жодна держава не продемонструвала готовності реалізувати концепцію ББД в масштабах усієї країни. Це зумовлене низкою причин, найперше: 1) надмірне навантаження на державний бюджет, який може не справитися з виплатами на регулярній основі; 2) відсутність надійного стабільного джерела фінансування для виплат ББД, оскільки ріст податків (як надійне джерело надходжень) спричинить зростання соціального невдоволення, що в принципі вступить у суперечність з цілями ББД; 3) відсутність (із причини недостатності емпіричного матеріалу) комплексного аналізу можливих наслідків реалізації концепції ББД; 4) ймовірність зниження мотивації до праці внаслідок зменшення необхідності трудової діяльності і т. д.

Безумовно, ідея ББД багато в чому зв'язана зі сучасними проблемами еволюції прав людини. Але для її впровадження потрібні відповіді на низку проблем практичного втілення такого механізму соціального захисту. Окрім того, різні країни мають дуже відмінні умови для його реалізації. Адже західні демократії, найперше країни Європи, мали довгу історію розвитку соціальної держави. Натомість більша частина людства проживає у кардинально відмінних соціально-економічних умовах. Нині лише стартують дослідження, результати яких зможуть наблизити нас до відповідей: якими можуть бути наслідки запровадження ББД у країнах з різним рівнем розвитку; яким має бути ресурсне забезпечення, необхідне для реалізації різних сценаріїв тощо. Це перспектива подальших наукових розвідок.

References:

1. Teteriatnikov, K. V. (2018). Istorychne ta svitohliadne znachennia protestantskoi etyky [Historical and worldview significance of protestant ethics]. *Naukovyi visnyk NULES Ukrainy. Seriya Humanitarni studii* [Scientific Journal of NULES of Ukraine. Series: Liberal Arts], 280, 182-190 [in Ukrainian].
2. Sheremeta, R., Romanenko, O. (Eds.). *Reformatsiia. Uspikh Yevropy i shans dlia Ukrainy* [Reformation. European success and a chance for Ukraine]. Kyiv: Samit-Knyha. [in Ukrainian].
3. Hamilton, T. B. (2016). The Netherlands' Upcoming Money-for-Nothing Experiment. *The Atlantic*. <<https://www.theatlantic.com/business/archive/2016/06/netherlands-utrecht-universal-basic-income-experiment/487883/>> (2019, September, 02). [in English].

¹ Standing, G. (2019). Basic Income as Common Dividends: Piloting a Transformative Policy Guy Standing A Report for the Shadow Chancellor of the Exchequer. *Progressive Economy Forum* <https://www.progressiveeconomyforum.com/wpcontent/uploads/2019/05/PEF_Piloting_Basic_Income_Guy_Standing.pdf> (2019, вересень, 10).

4. Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M., Ylikännö, M. (Eds.) (2019). *The basic income experiment 2017–2018 in Finland. Preliminary results*. Helsinki: Ministry of Social Affairs and Health [in English].
5. Kaplan, A. (2016). Italy: Basic Income Pilot Launched in Italian Coastal City. *Basic Income European Network* <<https://basicincome.org/news/2016/12/italy-basic-income-pilot-launched-italian-coastal-city/>> (2019, September, 09). [in English].
6. Standing, G. (2019). Basic Income as Common Dividends: Piloting a Transformative Policy Guy Standing A Report for the Shadow Chancellor of the Exchequer. *Progressive Economy Forum* <https://www.progressiveeconomyforum.com/wpcontent/uploads/2019/05/PEF_Piloting_Basic_Income_Guy_Standing.pdf> (2019, September, 10). [in English].
7. Yle (2019). Over half the population supports basic income scheme <https://yle.fi/uutiset/osasto/news/study_over_half_the_population_supports_basic_income_scheme/8583547> (2019, August, 30). [in English].
8. The Local (2019). 2.7 million people apply for Italy's basic income scheme. <<https://www.thelocal.it/20190424/million-people-apply-for-italys-basic-income-scheme>> (2019, September, 02). [in English].